

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет екології і права
Кафедра загальної екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Прокопова Тетяна Миколаївна

УДК 504.338 (477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО
ТУРИЗМУ У М. ЖИТОМИР**

101 Екологія
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науково-професійна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Т.М. Прокопова
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник

А.В. Ращенко
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2019

АНОТАЦІЯ

Прокопова Т.М. Еколого-економічна оцінка розвитку зеленого туризму у м. Житомир. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 101 - екологія – Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, 2019.

У кваліфікаційній роботі систематизовано інформацію щодо теоретичних засад зеленого туризму. Проведено оцінку екологічних передумов розвитку зеленого туризму у м. Житомир. Розроблено пропозиції щодо вивчення суспільної думки про послуги зеленого туризму у м. Житомир. Розроблено рекомендацій щодо вибору напрямків розвитку зеленого туризму у м. Житомир, а саме: туризм та розваги; етнографічний та фермерський туризм; сімейний та дитячий туризм. Проведено еколого-економічну оцінку розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Ключові слова: зелений туризм, рекреація, стратегія розвитку міста, послуги, соціологічні дослідження.

SUMMARY

Prokopova T.M. Ecological and economic assessment of the development of green tourism in Zhytomyr. - Manuscript qualification work.

Qualification work for the master's degree in specialty 101 - ecology - Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr, 2019.

The qualification work systematizes information on the theoretical foundations of green tourism. The environmental prerequisites for the development of green tourism in Zhytomyr were evaluated. Proposals for the study of public opinion on green tourism services in Zhytomyr were developed. Recommendations on the choice of directions of development of green tourism in Zhytomyr were elaborated, namely: tourism and entertainment; ethnographic and farm tourism; family and children tourism. An ecological and economic assessment of the development of green tourism in Zhytomyr was conducted.

Keywords: green tourism, recreation, city development strategy, services, sociological research.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Сутність зеленого туризму.	7
1.2. Види та послуги зеленого туризму.	8
1.3. Особливості розвитку міського зеленого туризму	9
Розділ II. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У М. ЖИТОМИР	11
2.1. Програма проведення досліджень	11
2.2. Екологічна характеристика м. Житомир та стану туристичної галузі.	11
2.3. Методика вивчення суспільної думки про послуги зеленого туризму у м. Житомир.	14
Розділ III. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У М. ЖИТОМИР	17
3.1. Напрямки розвитку підприємництва у сфері зеленого туризму у м. Житомир.	17
3.2. Екологічна оцінка розвитку зеленого туризму у м. Житомир.	19
3.3. Зелений туризм у контексті реалізації Концепції інтегрованого розвитку Житомира до 2030 року.	26
ВИСНОВКИ	31
РЕКОМЕНДАЦІЇ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В останні роки все більш поширеною стає проблема гармонічного співіснування людини та природи. Люди прагнуть до заміни індустріальних урбанізованих краєвидів на незмінне природне середовище. Внутрішній туризм з екологічною спрямованістю як один з напрямків стратегічного розвитку міста можливий лише за умови формування належного готельного сервісу та покращення якості надання послуг у сфері харчування. При цьому, зелений туризм має відповідати вимогам щодо раціонального використання ресурсів та контролю за дотриманням вимог екологічної безпеки. Відтак, дослідження потребують еколого-економічні аспекти розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Мета і завдання дослідження. Метою досліджень є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Для досягнення поставленої мети досліджень передбачалось вирішити такі завдання:

- 1) систематизувати інформацію щодо теоретичних засад зеленого туризму;
- 2) оцінити екологічні передумови розвитку зеленого туризму у м. Житомир;
- 3) розробити пропозиції щодо вивчення суспільної думки про послуги зеленого туризму у м. Житомир.
- 4) розробкою рекомендацій щодо вибору напрямків розвитку зеленого туризму у м. Житомир.
- 5) провести еколого-економічну оцінку розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Об'єкт дослідження – є процес розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні положення розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Методи дослідження. Загальною методологічною основою дослідження є фундаментальні положення екології, соціології, та розробки провідних українських та зарубіжних вчених з питань змін клімату, державного управління, особливостей економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища, а також нормативно-правові акти з питань природоохоронної діяльності в Україні.

Використання прийому аналізу і синтезу дозволило дослідити теоретичні основи та сформулювати рекомендації щодо розвитку зеленого туризму у м. Житомир. Застосовано метод інтерв'ювання, при якому дослідник ставить запитання респондентам і фіксує їх відповіді. Під час підготовки проведення збору інформації за допомогою опитування було реалізовано наступні завдання: вибір способу зв'язку з аудиторією; підготовка анкети; проведення опитування.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше розроблено інструмент (анкета) для отримання первинної інформації, необхідної для визначення потреб споживачів у послугах зеленого туризму у м. Житомир; проведено еколого-економічну оцінку передумов розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Практичне значення одержаних результатів. Результати досліджень знайдуть своє практичне застосування при розробці стратегічних та практичних заходів розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати досліджень у 2017-2019 рр. апробовані і представлені на конференціях: Науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і магістрів «Магістерські читання - 2019» (Житомир, 2019 р.); Науково-практичній конференції «Наукові читання - 2019» (Житомир, 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука. Молодь. Екологія» (Житомир, 2017 р.).

Основні положення, що виносяться на захист:

- оцінка екологічних та соціальних передумов розвитку зеленого туризму у м. Житомир;
- розробка інструменту (анкети) для отримання первинної інформації, необхідної для визначення потреб споживачів у послугах зеленого туризму у м. Житомир;
- впровадження рекомендацій щодо розвитку зеленого туризму у м. Житомир.

ВИСНОВКИ

У роботі викладено теоретичні узагальнення та практичні рекомендації щодо розвитку зеленого туризму у м. Житомир, зокрема:

1. Встановлено, що зелений туризм розглядається науковцями досить обмежено, переважно у контексті відпочинку у сільській місцевості. Враховуючи зазначене, вважаємо за доцільне навести визначати дане поняття як підприємницьку туристичну діяльність, що передбачає реалізацію заходів у сфері охорони навколишнього середовища і соціального розвитку та підтримку місцевої економіки.

2. Встановлено, що зелений туризм найбільш повно відповідає вимогам сталого розвитку туристичної галузі та сталого споживання населення. Розвиток зеленого туризму в Україні забезпечить вирішення проблем зайнятості населення, підвищення рівня доходів, раціонального природокористування та охорони довкілля. Зелений туризм має відповідати вимогам щодо раціонального використання ресурсів та контролю за дотриманням вимог екологічної безпеки. Відтак, даний напрямок туристичної діяльності об'єднує екологічно відповідальне ставлення суб'єктів бізнесу до довкілля зі сталими споживчими практиками самих туристів. Вважаємо, що деякі з видів екологічного туризму є перспективними для м. Житомир.

3. Систематизовано основні напрямки діяльності у галузі зеленого туризму у м. Житомир. До них віднесено: туризм та розваги (проживання в наметах; екскурсійні тури та походи; піші та велосипедні прогулянки, катання на конях, човнах); етнографічний та фермерський туризм (майстер-класи з народних ремесел та з оздоровчого харчування; фольклорних свят календарного циклу, обрядів; поїздки на возі та санях; майстер класи із сіті-фермерства); сімейний та дитячий туризм (проведення дитячих спортивно-мистецьких та вишкільних козацьких таборів; спортивних забав для дітей;

екскурсії для дітей і молоді). Усі названі напрямки зеленого туризму можливо реалізувати у м. Житомир.

4. Обґрунтовано, що методика, прийнята для даного дослідження є проведення опитування респондентів. В основі її було розробка анкети. Опитувальний лист у такій редакції дозволив отримати максимум даних щодо дослідження ринку та аналізу суспільної думки про послуги зеленого туризму у м. Житомир.

5. Обґрунтовано, що розвиток зеленого туризму в м. Житомир забезпечить орієнтація бізнесу на потреби жителів міста та країни в цілому (внутрішніх туристів). Визначальними умовами розвитку даного напрямку туристичних послуг є дотримання вимог екологізації діяльності надавачів послуг, маркетингова підтримка, покращення системи поширення та забезпечення інформацією, фінансова та консультативна підтримка з боку міської та обласної влади..

6. Доведено, що актуальним є екологічний напрям розвитку м. Житомир та потенціал позиціонування його як туристичного центру. Розвиток екологічного напрямку туризму залежить від реалізації програм та заходів, зазначених у «Концепції інтегрованого розвитку Житомира до 2030 року». Адже вони здатні забезпечити умови для туристичного розвитку міста.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дослідження, проведені у роботі, дають можливість сформулювати наступні практичні рекомендації щодо розвитку зеленого туризму у м. Житомир:

1. Розвивати зелений туризм у м. Житомир у таких напрямках: у місті та середмісті є локації, що можливо було б облаштувати у вигляді кемпінгів та розвинути набір піших маршрутів до них. У місті практично відсутні облаштовані належним чином локації для розвитку активних видів туристичного відпочинку, таких як велосипедні прогулянки, водні види спорту та альпінізм. Цікавим є напрямок сіті-фермерства як одного з популярних у країнах Західної Європи видів зеленого туризму. Він поєднує в собі можливості залучення жителів міст до практик органічного сільськогосподарського виробництва із можливістю відпочинку у зеленій зоні міста.

2. Проводити соціальні дослідження щодо питань зеленого туризму шляхом усного персонального опитування, у якому розроблений нами бланк анкети заповнює інтерв'юер зі слів респондента. За цієї форми опитування є можливість уточнення відповідей та практично виключається можливість неправильного тлумачення питань. З цією метою розроблено інструмент (анкета) для отримання первинної інформації, необхідної для визначення потреб споживачів у послугах зеленого туризму у м. Житомир.

3. Поширювати екологічну інформацію щодо зеленого туризму шляхом розміщення її у соціальних мережах та інтернет-порталах. Щодо інформації про туристичні локації та можливості доцільно шляхом формування лояльності отримувачів туристичних послуг (клієнтів) та туристичних агентств, а також за допомогою інтерактивних карт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності [Електронний ресурс]. / П.Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько – Режим доступу: http://tourlib.net/books_green/gorishevsky.htm
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
3. Кравчук А. О. Управління розвитком діяльності суб'єктів сільського зеленого туризму. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). - Чернігів: ЧНТУ, 2015. - 20 с.
4. What is Ecotourism? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>
5. Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecology.zt.gov.ua/rd_Z_BtLR_5-5.htm
6. Фізико-географічна і природо-кліматична характеристика Житомирської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novaecologia.org/voecos-2179-2.html>
7. Лесь А. В. Оцінка впливу забруднення на довкілля в контексті можливості запровадження альтернативних методів аграрного виробництва / А. В. Лесь, А. В. Ращенко // Вісник ЖНАЕУ. – 2014. – №1-2 (43), т.2 (економічні науки). – С. 203–210.
8. Регіональна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Опитування як найбільш поширений метод маркетингових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvar.su/marketing/134651-Opros-kak-naibolee-rasprostraniennyiy-metod-marketingovyh-issledovaniiy.html>

10. Малхотра Н. Маркетинговые исследования : практ. руководство : пер. с англ. / Н. Малхотра. – 4–е изд. – М. : И. Д. Вильямс, 2007. – 1200 с.
11. Черчилль Г. Маркетинговые исследования / Г. Черчилль, Т. Браун ; [пер. с англ. под ред. Г. Л. Багиева]. – 5–е изд.– СПб. : Питер, 2007. – 704 с.
12. Голубков Е. П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика. / Е. П. Голубков. – М. : Финпресс, 1998. – 416 с
- 13.Рішення міської ради Про затвердження Концепції інтегрованого розвитку м. Житомира до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zt-rada.gov.ua/files/upload/sitefiles/doc1550585910.pdf>
14. Концепція інтегрованого розвитку міста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://2030.zhitomir.ua/zhytomyr-2030/the-concept-of-integrated-urban-development/>
15. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності [Електронний ресурс]. / П.Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько – Режим доступу: http://tourlib.net/books_green/gorishevsky.htm
16. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
17. Городской туризм: роль и значение в современной туристской индустрии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://articlekz.com/article/17852>
18. What is the difference between green, eco-, and sustainable tourism? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rainforest-alliance.org/faqs/difference-between-eco-tourism-green-sustainable-travel>
19. About green tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.green-tourism.com/about-us>
20. Мацеха Д.С., Бурий С.А. Маркетинг у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму // Вісник Хмельницького національного університету. - 2014. - №5. - Т.2. - С.43-47
21. Екологічний паспорт Житомирської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecology.zt.gov.ua/>

22. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/>
23. Маркетинг : учеб. для вузов / [Н. Д. Эриашвили, К. Ховард, Ю. А. Цыпкин и др.] – М. : ЮНИТИ– ДАНА, 2005. – 631 с.
24. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. — К. : Знання, 2011. — 334 с. — (Вища освіта XXI століття). [ISBN 978-966-346-854-9](#) (серія) [ISBN 978-966-346-730-6](#)
25. Вишневецький В. І. Екологічний туризм. — К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. — 140 с. [ISBN 978-966-501-099-9](#).
26. Сергеева, Т. К. Экологический туризм [Текст]: учебник / Сергеева Т. К. — Москва: Финансы и статистика, 2014. — 360 с. — ISBN 5-279-02819-3 ББК 65.433
27. Всесвітня туристична організація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>.
28. Європейський банк реконструкції та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.ebrd.com/>.
29. Проблеми комплексного розвитку території /Под ред. І.А. Горленко, Г.В.Балабанова і ін. – Київ: Наукова думання, 1994. – 295с.
30. Биркович В. Сільський зелений туризм - пріоритет розвитку туристичної галузі України //Стратегічні пріоритети. - 2008. - № 1. - С. 138-143.
31. Вінников О. Правове регулювання сільського зеленого туризму //Туризм сільський, зелений. - 2009. - № 1. - С. 13-17
32. Бережных В. [Ресурсный подход к определению экотуризма](#)
33. Русев И. Т. Основы экотуризма. — Одесса, 2004. — 294 с.
34. Географія туризму : навч. посіб. / С. П. Кузик; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - К. : Знання, 2011. - 271 с.
34. Економіка готельного господарства і туризму : Навч. посіб. / [Т. І. Ткаченко](#), С. П. Гаврилюк; [Київ. нац. торг.-екон. ун-т.](#) - К., 2005. - 180 с.

35. Історія екскурсійної діяльності в Україні : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко; Київ. ун-т туризму, економіки і права. - К. : Кондор, 2004. - 166 с. - Бібліогр.: с. 160-163.

36. Спортивний туризм: довідник / Войтенко С. М., Совик Л. А., Ковбій Н. М. Вінницький національний аграрний університет. — Вінниця, 2012.

37. Туризм: бізнес-процеси, ціни і ціноутворення : монографія / Н. О. Сагалакова; [Київ. нац. торг.-екон. ун-т.](#) - Київ, 2016. - 415 с.

38. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід : монографія / С. Кузик; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - Л., 2010. - 254 с.

39. Ращенко А. В. Теоретичні засади зеленого туризму / А. В. Ращенко, Т. М. Прокопова // «Сучасні аспекти екології та права» – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2017. – С. 72-75

40. Ращенко А. Зелений туризм у контексті реалізації концепції інтегрованого розвитку Житомира до 2030 року // Ращенко А., Прокопова Т. // Наукові читання – 2019. – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ. – 2019. – С. 154-157.

41. Прокопова Т.М. Напрямки розвитку підприємництва у сфері зеленого туризму у м. Житомир / Т.М. Прокопова // «Магістерські читання – 2019» II конференція магістрів (Житомир, 2019 р.). – С. 49-51.